

УДК 7.05.06.091

СИСТЕМА ВІЗУАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В КОНТЕКСТІ ЇЇ ТРАДИЦІЙНИХ І
СУЧАСНИХ ФОРМ

Колісник О. В., Волкова В. В., Лук'яненко К. С.

Київський національний університет технологій та дизайну

Мета. Дослідження взаємодії традиційних і сучасних візуальних образів дизайну.

Методика. В основу дослідження покладено комплексний науковий підхід, який базується на структурно-функціональному та семіотичному підході, а також метод термінологічного та порівняльного аналізу.

Результати. У статті визначена необхідність актуалізації національних цінностей культури в практиці дизайну, яка має здійснюватися за допомогою прийнятих символів-кодів. Проведено аналіз елементів культури в аспекті загальних та особливих рис єдиного інтернаціонального простору сучасної культури, виявлена активна міжкультурна взаємодія як підґрунтя формування нових образних компонентів.

Наукова новизна. Досліджено синтез традиційних та інноваційних художніх образів візуально-комунікативного простору сьогодення.

Практична значущість. Отримані результати зумовлюють можливості більш глибокого розуміння взаємодії традиційних та сучасних форм візуальної комунікації у графічному дизайні.

Ключові слова: візуальна комунікація, традиції, образи, культурний синтез, сучасна культура

В умовах масової культури відбувається зближення мистецтва з життям, де «матеріальний» дизайн утворює матеріальний світ сучасної людини, а інформаційний дизайн, у свою чергу, починає формувати її світогляд та системи пріоритетів. Навіть при поверховому погляді на нову систему синтезу мистецтв стає очевидним, що саме дизайн займає формотворчі позиції. Структура дизайну формується завдяки поєднанню змістовних і смислових критеріїв через форму речі.

Особливості будь-якої національної культури відображаються в традиціях. На погляд Г. Гадамера, з одного боку, гуманістичні традиції є соціокультурними генами, що детермінують характер локальної культури [2, с. 37]. Такі традиції інтерпретуються як механізми спадковості, в основі яких лежать особливі культурні коди. Підсумком їх дії можна вважати появу культурних текстів, знакових систем, специфічних мов, які є власне характерними рисами певного суспільства. З іншого боку, традиції – це результат відтворення елементів минулого. Це підтверджується тим, що в культурі існують автентичні, а також винайдені, сучасні традиції. Такий поділ досить розпливчастий,

оскільки вони мають загальний змістовний стрижень. Явище традиційності в цілому пов'язано з тим, що, по-перше, національні традиції існують для фіксації умовно прийнятих, що складаються за значний період часу правил, норм, стереотипів, моделей поведінки та ін. По-друге, поняття «традиційний» невіддільне від сукупності типових рис, які властиві будь-якій сфері соціо-культурної діяльності. По-третє, розуміння традиційності може трактуватися як банальність, відсутність оригінальності в процесі тривалого застосування будь-яких рис.

У сучасній культурі, особливо візуальній, створювані інтернаціональні приклади впроваджуються в знакові системи традиційних суспільств і існують як самостійні елементи. У вузькому сенсі досліджуваний термін рівнозначний вислову «інтернаціональний стиль» (В. Гропіус). Цей напрямок епохи модерну спостерігається в архітектурі 30-х - 60-х років ХХ століття [1, с. 107]. Специфіка даного стилю пов'язана з пошуком нового принципу творчого формоутворення, чинного і в промисловості. Риси розглянутого стилю проєктувальники починають впроваджувати в різні сфери культури, створювати на їх основі значущі зразки. Як правило, подібними типізованими символами міжнародної мови заповнюється велика частина візуального інформаційного простору сучасної культури.

Більшість авторів звертається до питання про інтернаціоналізацію існуючих в різних національних культурах образотворчих формах і текстів. Так, тенденція інтернаціоналізації культури має прогресивне значення, оскільки їй властивий вектор певного розвитку культур в контексті взаємодії етнічно традиційної культури і урбаністичної загальносвітової [2, с. 145].

Постановка завдання

Завданням роботи є виявлення значення, ролі і функції дизайну в глобальній культурі сучасності, розкриття взаємодії глобальних візуальних образів сучасного дизайну з національними образними системами, визначення можливостей і тенденцій взаємної адаптації кодів і знакових структур традиційних та інноваційних систем дизайну.

Результати досліджень

Поняття «національні традиції» характеризується як явище, що синтезує стійкі і пластичні традиційні культурні форми (абстрактні і матеріальні), характерні риси та особливості яких створюються суспільством, соціальними групами протягом тривалого часу, передаються від покоління до покоління.

На відміну від національних символів інтернаціональні коди існують як узагальнюючі елементи саме в структурі сучасної культури, в тому числі, і візуальної. За їх допомогою посилюється міжкультурна взаємодія, відбувається «вирівнювання» будь-яких локальних культур. Так, в результаті поширення феномена культурної одноманітності виникають одномірні інтернаціональні форми. Це призводить до зменшення значущості традицій в культурі і збільшення швидкості потоку різної інформації, інтернаціоналізації суспільства.

Функції інтернаціоналізації як процесу пов'язані з об'єднанням різних національних рис в єдиний контекст, їх узагальненням, що супроводжується спрощенням їх трактування, зміною соціальних орієнтацій в рамках культури.

Можна констатувати, що важливими для дослідження терміна «інтернаціональний» є формування єдиного інтернаціонального соціокультурного простору в цілому і візуального зокрема.

Так поняття «інтернаціональний» визначається як явище глобалізації, структура якого вибудовується з штучно створених інформаційно насичених візуальних елементів і форм, наповнених уніфікованими рисами, які забезпечують взаємозв'язок різних традиційних культур.

Між загальними і особливими елементами культури може спостерігатися активна взаємодія, в рамках якої формуються нові образні компоненти, які володіють загальними й особливими рисами.

Модернізація образних систем в рамках національної свідомості пов'язана з візуальним відтворенням накопичених цінностей, за мотивами, як правило, їх вибіркового застосування, в результаті цитування, наприклад, в умовах постмодерну. Умовою актуалізації національної своєрідності в сучасній культурі може бути взаємодія традиційних кодів з сукупністю інтернаціональних знаків. В даному випадку процес уніфікації мобілізує розвиток традиційної культури, як її захисна реакція, яка пов'язана зі зростанням інтересу до національних рис. Внаслідок цього, основою сучасного суспільства можна вважати візуальне відтворення традицій в ході їх трансформаційних інновацій на основі міжнародних тенденцій.

Основні такі перетворення пов'язані з пошуком адекватних візуальних форм, розвитком культурної перспективи. Модифікації досліджуваних кодів проявляються в пристосуванні уніфікованих символів до нової ідеологічної та громадської значущості. Відродження традицій, перш за все, супроводжується трансформацією вже існуючих

форм у відповідність з іронічною відстороненістю. В даному випадку комунікатор привласнює традиційним формам нове візуальне вираження з новим значенням [3]. Це пов'язано з відображенням в проєктованих нових графічних елементах не тільки тенденцій сучасної культури, а й сторін суспільної свідомості постмодерну. Зазначені моменти часто виявляються в потребі реципієнта формувати ціннісні установки, керуючись, як правило, особистим досвідом, можливостями власного розуму, використовувати результати своїх досягнень, застосовуючи творчий підхід. Внаслідок цього, дані перетворення є результатом деконструкції традиційних суспільств. З одного боку, вони виражаються в візуальній трансформації їх знаків, з іншого – створенням на їх основі єдиного інформаційного простору.

Таким чином, посилюється трансформація та іронічне переосмислення в сучасному суспільстві існуючого фундаментального досвіду та неотрадицій. Пошук адекватного візуального вираження для культурних текстів при цьому пов'язаний з деконструкцією структур традицій в аспекті інформатизації глобалізованого соціуму.

Такі дії спрямовані, на створення культурного контексту, який визначається спільним символічно-образним сенсом. Значущими в цьому випадку є знакова мова і естетична ідентичність, в візуальному вираженні яких можуть взаємодіяти риси традиції і сучасності. Синтез проявляється в переході до нового культурного циклу, елементи якого відсутні на попередньому етапі. Отже, культурний синтез, передбачає злиття запозичених кодів з символами існуючої наразі культури.

Кожен етап цієї реструктуризації відбувається в формі стрибка, тому в сучасній культурі спостерігається і заперечення старого, і збереження деяких його рис в трансформованому вигляді. Це пов'язано з законами розвитку культури, по яким попередній досвід спочатку заперечується, потім – узагальнюється. Пластичність традицій різних культур, що взаємодіють між собою, є результатом зміни їх систем. На погляд Ю. М. Лотмана, подібна трансформація викликається вибухом або поступовою модифікацією елементів національної своєрідності [1]. Внутрішні розбіжності, встановлюються між кодами інтернаціональної і національних систем, є наслідком цих подій.

Трансформація внутрішньої структури образів пов'язана із застосуванням принципів проєктування за контрастом або додатковості. Так в першому випадку створюються форми, відмінні від попередніх, у другому – спостерігається синтез діаметрально протилежних елементів, але в більшій мірі в контексті традицій. В

результаті таких перетворень знакові системи традиційних культур, по-перше, значно збагачуються, по-друге, зближуються. Зближення локальних груп також може спостерігатися в синтезі їх основ (національної своєрідності). Такий взаємозв'язок може проявлятися спочатку в запереченні елементів один одного, потім в їх узагальненні в процесі трансформації або уніфікації. При цьому факт зближення різних локальних культур може бути пов'язаний із зміцненням їх єдності за рахунок впровадження спільних рис в естетичну свідомість.

Таким чином, нові смисли в локальних культурах співвідносяться в даному випадку з подоланням існуючого протиріччя національного і глобального в результаті синтезу їх компонентів за рахунок тенденцій до об'єднання та реінтеграції.

Досліджуючи проблему художнього образу в дизайні слід зупинитись на такому аспекті як поєднання концепції краси та доцільності з економічною ефективністю дизайнерської продукції. В цьому випадку протилежні моменти (користь і краса), поєднуються в єдиному контексті. Це пов'язано з формуванням образів в дизайні за рахунок знаків, що синтезують естетичну виразність і є корисними. Спостерігаються в даному випадку різноскеровані вимоги. У зв'язку з цим, обґрунтування значущої проблеми співвідношення краси і користі в культурі і в дизайні, зокрема, важливо почати з характеристики її складових.

Ідея краси більшою мірою пов'язана з виразом традиційних, національних цінностей. В даному випадку за допомогою візуальних рішень художніх образів здійснюється відтворення внутрішніх ідеалів (норми, звичаї, традиції та ін.) конкретної культури. Відповідно І. Канту, в кожному національному характері прекрасне знаходить своє вираження. Це високе почуття шляхетного або чудового [1, с. 169]. Краса ж є самоцінною естетичною категорією. В той же час, естетична категорія краси збігається з корисним за своїм змістом, але не по формі, оскільки це різні сфери. Дана установка розроблялася ще Сократом [4].

Специфіка користі пов'язана з конкретністю і однотипністю підходів до проектування графічних зразків, їх уніфікацією. На погляд А. Ф. Лосєва, об'єднуючим моментом для таких установок є принцип доцільності тому, що доцільність корисного пов'язана з формою предмета та її ефективністю. Роль корисності в цьому випадку визначається через інтереси і життєві потреби суспільства. Так як корисне є частиною сфери цінностей, то, поряд з самоцінним прекрасним, воно фігурує в культурі

сукупністю засобів, що застосовуються в процесі досягнення заданої мети, таких як: утилітарність, ергономічність, ефективність, стандартність однотипність виразів.

В результаті модернізації спостерігається утворення споживчого суспільства, в якому домінує фактор економічної ефективності. Так, в дизайні проблема співвідношення краси і користі стає все більш значущою.

XX століття переосмислює соціальні поняття («культ речей», «влада речей», «товарний фетишизм»), справжнє значення яких пов'язане з турботою про значущість речей і співвіднесенні їх з показником соціального статусу та багатства. Подібне порівняння в даних прикладах відповідає реалізації естетичної цінності краси. Як правило, утилітарність і практичність в таких прикладах другорядна. При цьому в масовій культурі також спостерігається заміщення змісту виразним художнім оформленням будь-якого об'єкта. Краса в даному випадку стає універсальним символом щастя на свідомому рівні. У зв'язку з цим, прекрасні форми є цінними з точки зору їх естетичної подачі, але не функціональними в практичному відношенні.

В умовах ринкових відносин, що забезпечують економічну ефективність в розвитку проектування в цілому набуває значень саме речове середовище. В процесі такого переходу від естетичної значущості будь-якого товару до його собівартості в масовому виробництві спостерігається посилення позначеного протиріччя між категоріями краси і користі. Цей розрив ґрунтується на різкому дисонансі з інтересами і потребами конкретної особистості або суспільства в цілому, й полягає в протиставленні індивідуального – масовому, мистецтва – техніці та ін. [5]. Даний фактор обмежується тим, що турбота в проектуванні про зовнішній вид продукту збільшує його собівартість. Тому в масовій культурі, наприклад, можуть формуватися функціональні рішення, візуальний вигляд яких не веде до емоційної реакції, оскільки формується з використанням мінімальних виразних засобів. Подібні приклади, як правило, можуть фігурувати в зразках графічної реклами.

У зв'язку з цим, у сучасних художніх образах графічного дизайну спостерігається спроба поєднати в них індивідуальні внутрішні і загальні зовнішні якості (красу і користь).

Таким чином, співвідношення краси і користі, зокрема в дизайні можливо на шляхах подолання суперечливості вимог основних рушійних моментів у розвитку проектування в цілому. Дана обставина пов'язана з наданням зразкам масового виробництва ілюзорно унікальної візуальної форми, що імітує їх індивідуальність і

виявляє їх значимість і функціональність. Подібна ілюзорність в технічних рішеннях є економічно ефективною.

Візуальний образ в дизайні в цілому має конкретне графічне вираження і є компонентом візуальної комунікації або носієм інформації, що відбиває зміст культурних текстів, перш за все в сучасній культурі. Також, процес створення художніх образів в дизайні полягає в інтерпретації принципів і законів краси і гармонії. Сукупність таких образів, що виражається в конкретних графічних прикладах (товарні знаки та ін.), пов'язана з формуванням естетичного смаку у реципієнта. Візуальні рішення як об'єктів дизайну, так і візуальної культури створюються на основі загальних художніх образів. За допомогою цих образів здійснюється реалізація процесів інформатизації та глобалізації. В аспекті дизайну це проявляється в організації штучного середовища. Її елементи, наприклад тривимірні моделі, націлені на задоволення матеріальних і духовних потреб реципієнта (реалізація гедоністичної функції). Художній образ в графічному дизайні є багатограним феноменом. Образ в даному випадку має певні функції, зокрема, комунікативної, гедоністичної, соціальної, естетичної та компенсаторною. Візуальний образ в графічному дизайні є вираженням матеріальної інтерпретації або візуалізації різних культурних текстів – загальна мова глобальних зв'язків. Образ розглядається як проміжна ланка, що існує між кодами загальної знакової системи культури і символами системи графічного дизайну.

Висновки

Дизайн наразі здійснює експансію проектування в усі сфери суспільної діяльності, наприклад, на місто, предметне середовище, науку, управління, поведінку людей, системи діяльності і навіть саме проектування. Завдяки дизайну відбувається наближення мистецтва до життя, що призвело до художньої концептуалізації світу, створення уповсякденності ментального простору мистецтва, де образ стає символом, знаковим концептом. В основі візуального рішення знаходяться звичаї, традиції певної культури, а також коди, значення яких відомо як комунікатора, так і реципієнта. Тому візуально-образне трактування об'єктів дизайну є відображенням різних соціальних, виховних та ін. аспектів дійсності. Динаміка візуалізації культури в цілому, її інтернаціоналізації є результатом фрагментованого об'єднання кодів минулого в новий єдиний інформаційний простір. Переосмислення попереднього соціального досвіду полягає в оновленні ціннісних характеристик і елементів будь-яких локальних культур, що супроводжується їх деконструкцією.

Та не менш важливим, є поняття графічного дизайну. Графічний дизайн є загальною мовою сучасної культури, яка оперує візуальними образами, художньо-проектні можливості якого пов'язані зі створенням інформаційно насиченою навколишнього середовища засобами візуальної комунікації (знаки, символи, коди, образи, зображення та ін.).

Специфіка графічної символіки національної знакової системи дизайну характеризується переважанням декоративних пластичних форм, не пов'язаних з функціональністю проєктованих зразків. В цьому випадку здійснюється синтез форми об'єкта з орнаментальним візерунком; взаємодія цінностей і смислів, що містяться в образах української культури різних періодів її розвитку, які відповідають формотворчим засобам, домінуючим в інформаційному просторі. Це спостерігається в застосуванні контрастних сполучень таких кольорів, як жовтий і чорний, червоний і синій і ін., елементів з різних народних промислів в якості текстури.

Список використаних джерел

1. Глазычев В. Л. О дизайне. Очерки по теории и практике дизайна на Западе. / Глазычев В. Л. – М.: Искусство, 1970. – 191 с.
2. Даниленко В. Я. Дизайн України у світовому контексті художньо-проектної культури: монографія. / Даниленко В. Я. – Харків: Колорит, 2005. – 244 с.
3. Хмельовський О. М. Вступ у дизайн. Основи проєктування систем життя: Курс лекцій. / Хмельовський О. М. – Луцьк: ЛДТУ, 2002. – 207 с.
4. Чижиков В. В. Дизайн и культура: монографія. / Чижиков В. В. – М.: МГУКИ, 2006. – 361 с.
5. Kosara R. The Difference between Infographics and Visualization. [Electronic resource] Mode of access: <http://eagereyes.org/blog/2010/the-difference-between-infographics-and-visualization>
6. Lankow J., Ritchie J., Crooks R. Infographics: the Power of Visual Storytelling. New Jersey: John

References

1. Hlazychev, V. (1970). *O dizajne. Ocherky po teoryu y praktyke dizajna na Zapade* [About the design. Essays on the theory and practice of design in the West]. Moskva: Yskusstvo. [in Russian].
2. Danylenko, V. (2005). *Dyzain Ukrainy u svitovomu konteksti khudozhno-proektnoi kultury: monohrafiia* [Design of Ukraine in the context of the artistic and design culture: monograph]. Kharkiv: Koloryt. [in Ukrainian].
3. Khmelovskiy, O. (2002). *Vstup u dyzain. Osnovy proektuvannia system zhyttia: Kurs lektsii* [Entry in the design. Basics of the project of living systems of life: Lecture course]. Lutsk: LDTU. [in Ukrainian].
4. Chyzykov, V.V. (2006). *Dyzain y kultura: monohrafiya* [Design and Culture: Monograph]. Moskva.: MHUKY. [in Russian].
5. Kosara R. The Difference between Infographics and Visualization. [Electronic resource] Mode of access: <http://eagereyes.org/blog/2010/the-difference-between-infographics-and-visualization> [in English].
6. Lankow, J., Ritchie, J., Crooks, R. (2012).

- Wiley&Sons Inc. 2012. 263 p.
7. Persuasion in Design [Electronic resource] // Elisa del Galdo / Social and psychological principles can be used to influence user behaviors and decision-making / Article No: 617. February 8, 2011. Mode of access: <https://uxmag.com/articles/persuasion-in-design>
 8. Tufte E. Visual Explanations: Images and Quantities, Evidence and Narrative. Cheshire: Graphic Press. 1997. 156 p.
7. Persuasion in Design [Electronic resource] // Elisa del Galdo / Social and psychological principles can be used to influence user behaviors and decision-making / Article No: 617. February 8, 2011. Mode of access: <https://uxmag.com/articles/persuasion-in-design> [in English].
 8. Tufte, E. (1997). Visual Explanations: Images and Quantities, Evidence and Narrative. Cheshire: Graphic Press. [in English].

Kolisnyk Oleksandra

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4374-6043>

kolisnyk.ov@knutd.edu.ua

*Kyiv National University of
Technologies and Design*

Volkova Valentyna

Valen26051@gmail.com

*Kyiv National University of
Technologies and Design*

Lukianenko Kateryna

lukianenko0220@gmail.com

*Kyiv National University of
Technologies and Design*

Система визуальных коммуникации в контексте её традиционных и современных форм

Колесник А. В., Волкова В. В., Лукьяненко К. С.

Киевский национальный университет технологий и дизайна

Цель. Исследование взаимодействия традиционных и современных визуальных образов дизайна.

Методика. В основу исследования положен комплексный научный подход, основанный на структурно-функциональном и семиотическом подходе, а также метод терминологического и сравнительного анализа.

Результаты. В статье определена необходимость актуализации национальных ценностей культуры в практике дизайна, которая должна осуществляться с помощью принятых символов-кодов. Проведен анализ элементов культуры в аспекте общих и особенных черт единого международного пространства современной культуры, обнаруженная активная межкультурное взаимодействие как основа формирования новых образных компонентов.

Научная новизна. Исследован синтез традиционных и инновационных художественных образов визуально-коммуникативного пространства современности.

Практическая значимость. Полученные результаты дают возможности более глубокого понимания взаимодействия традиционных и современных форм визуальной коммуникации в графическом дизайне.

Ключевые слова: визуальная коммуникация, традиции, образы, культурный синтез, современная культура

System of visual communication in the context of its traditional and modern forms***Kolisnyk O., Volkova V., Lukianenko K.****Kyiv National University of Technology and Design****Purpose.*** *Research of interaction of traditional and modern visual images of design.****Methodology.*** *The research is based on a comprehensive scientific approach based on a structural-functional and semiotic approach, as well as a method of terminological and comparative analysis.****Findings.*** *The article identifies the need for actualization of national cultural values in the practice of design, which should be carried out with the help of accepted symbols-codes. The analysis of cultural elements in the aspect of general and special features of a single international space of modern culture is carried out.****Originality.*** *Synthesis of indoor and outdoor indoor and outdoor artistic images (beauty and brownness) by means of a helmet.****Practical value.*** *The results result in the possibility of a deeper understanding of the interaction of traditional and modern forms of visual communication in graphic design.****Keywords:*** *visual communication, traditions, images, cultural synthesis, modern culture*